

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน
กลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่*

BUDDHADHAMMA INTEGRATION FOR ADMINISTRATION OF NATIVE
HAND-WOVEN CLOTH ENTERPRISES IN CHIANG MAI PROVINCE

กรณร์วี จูติอมรวิทย์

Kornrawee Thitiamornwit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Kornmagiclook@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือ 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือ 3. นำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือ ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 122 คน และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 รูปหรือคน เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงพรรณนา และเชิงอนุมาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือ พบว่า 1. การบริหาร ประกอบด้วย เงิน คน วัสดุสิ่งของ 2. หลักปาปนิกรรมประกอบด้วย วิธูโร จัดการดี นิสสยสัมปันโน มีมนุษยสัมพันธ์ จักขุมา มีวิสัยทัศน์ ส่งผลต่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ 6 ด้าน โดยนำหลักปาปนิกรรมมาบูรณาการเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองทั้ง ด้านจักขุมา การมีวิสัยทัศน์ ด้านวิธูโร การจัดการ ด้านนิสสยสัมปันโน การมีมนุษยสัมพันธ์ และนำหลักการบริหารมาเป็นพื้นฐานในการส่งเสริมการบริหาร

จัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ทั้ง คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ

คำสำคัญ: การบูรณาการหลักพุทธธรรม; การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน; ผ้าทอมือพื้นเมือง

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the management of community enterprises in the handwoven cloth group. 2. To study factors affecting the management of community enterprises in the hand-woven cloth group. 3. To present the integration of Buddhist principles for the management of community enterprises in the local hand-woven cloth group. by the mixed research methods Data were collected from samples of 122 people and interviews with 18 key informants The research tools were questionnaires and in-depth-interview script using both descriptive and inferential data analysis.

The results of the research were found that: 1. Community enterprise management in Chiang Mai Province, by overall was at a high level. 2. Factors that affected the management of community enterprises in the hand-woven cloth group. was found that: 1. Management consists of money, people, materials and things. 2. The principles of Papanikadhamma consisted of Vithuro, good management, Nissayasampanno. had human relations, Chakkuma had vision, affecting the management of the community enterprise of the local handwoven cloth group in Chiang Mai Province with statistically significant level at 0.05. 3. Integration of Buddhist principles for the management of community enterprises of the local hand-woven cloth group in Chiang Mai Province. was found that there were 6 aspects of management of the community enterprise of the local handwoven cloth group in Chiang Mai Province by integrating the principles of Papanikadhamma. to promote the management of community enterprises in the local handwoven cloth group. Chakkuma aspect, having vision, Vithuro aspect, management aspect, Nissayasampanno aspect. human relations and use management principles as the basis for promoting the management of community enterprises in the local handwoven cloth group in Chiang Mai Province, including people, money, materials, and management.

Keywords: Buddhadhamma Integration; Community Enterprise Management; Local Hand-Woven Fabrics

บทนำ

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ แสดงภูมิปัญญาการทอผ้าจากเส้นใยธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์ธรรมชาติมาอย่างยาวนาน เป็นเหตุผลให้มีการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนทอผ้าพื้นเมืองขึ้นหลายแห่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตผ้าทอมือย้อมสีธรรมชาติ สร้างงานสร้างรายได้แก่สมาชิกกลุ่ม เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ ภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ชุมชน อย่างไรก็ตาม จากสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด-19 ที่ผ่านมา ทำให้การดำเนินงานหยุดชะงัก ทำให้สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจได้รับความเดือดร้อน เมื่อปริมาณการผลิตลดลง ตามด้วยการลดวันทำงานของสมาชิก และการเลิกจ้างงานที่ไม่เป็นธรรม ทำให้สมาชิกกลุ่มที่ส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ทำงานภาคเกษตร และผู้ที่ต้องการพัฒนาทักษะฝีมือ ได้รับผลกระทบโดยตรง ขาดโอกาสเข้าหาแหล่งทุน เศรษฐกิจในครัวเรือนฝืดเคือง การว่างงานเพิ่มมากขึ้น ราวลึกไปถึงสภาพจิตใจและวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในชุมชน จึงต้องมีการพัฒนาเพื่อยกระดับทักษะฝีมือการทอผ้าและเพิ่มโอกาสทางการตลาดของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยต้องส่งเสริมพัฒนาทักษะอาชีพการทอผ้าเพื่อเพิ่มการจ้างงานในชุมชน รวมถึงการยกระดับฝีมือเพื่อเพิ่มความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ (กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผ้าฝ้ายเชิงดอย จังหวัดเชียงใหม่, 2566)

แนวคิดนี้สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้วิเคราะห์ไว้คือ ด้านจุดแข็งสินค้าของเชียงใหม่มีความเป็นเอกลักษณ์ มีความหลากหลาย ราคาไม่สูง สามารถตอบสนองผู้บริโภคได้ทุกระดับ มีกิจกรรมทางธุรกิจทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำอยู่ในพื้นที่เดียวกัน และมีวัตถุดิบอยู่ในพื้นที่ทำให้ต้นทุนในการผลิตต่ำ ด้านจุดอ่อน มีข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการการผลิต การตลาด มีการลอกเลียนแบบผลิตภัณฑ์และขายตัดราคา ขาดแคลนแรงงานในการประกอบธุรกิจ ผลิตภัณฑ์มีข้อจำกัดในทักษะฝีมือเนื่องจากเป็นงานหัตถกรรม จึงทำให้ผลิตสินค้าไม่ทันต่อความต้องการของตลาดและผู้ผลิต ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่สามารถพัฒนาสินค้าเชิงนวัตกรรมได้ ด้านโอกาส จังหวัดเชียงใหม่มีพื้นที่ในเขตภาคเหนือ มีสถานที่ท่องเที่ยวมากมาย อีกทั้งยังมีประเพณีและวัฒนธรรมที่เก่าแก่ ซึ่งเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ ประกอบกับภาครัฐมีนโยบายให้การสนับสนุนสินค้า และมีสถาบันการศึกษาเข้ามาทำการวิจัยในพื้นที่เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตและการตลาด ทำให้จำนวนผู้ประกอบการด้านธุรกิจท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น พฤติกรรมผู้บริโภคในตลาดอาเซียนนิยมสินค้าในประเทศไทย รวมทั้งสินค้าที่เน้นคุณภาพ สินค้าที่มีราคาไม่สูงและมีรูปแบบที่ทันสมัย ด้านอุปสรรค แหล่งเงินทุนในประเทศไม่เอื้ออำนวยต่อผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ผ้าทอ อีกทั้งตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าทอ มีการแข่งขันสูงทั้งภายในและภายนอกประเทศ และพฤติกรรมผู้บริโภคยังยึดติดกับสินค้าแบรนด์เนม (จังหวัดเชียงใหม่, 2565)

ดังนั้น นักบริหารวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมือง จึงต้องมีการบริหารงานจัดการที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังต้องอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลัก

ปาปนิกรรม เพื่อช่วยให้การบริหารจัดการสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีประกอบด้วย 1. จักขุมา คือ มองการณ์ไกล 2. วิรูโร คือ จัดการที่ดี 3. นิสสยสัมปันโน มีมนุษยสัมพันธ์ดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2554) โดยคุณลักษณะทั้ง 3 ข้อมีความสำคัญพอ ๆ กัน คือ ต้องมีความชำนาญเฉพาะด้านและมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา ในขณะเดียวกันต้องมีปัญญาที่มองภาพกว้างและไกล เพื่อเตรียมตัวสำหรับเป็นนักบริหารระดับสูง ทั้งมีความสามารถในการสื่อสาร ประสานงานในการถ่ายทอดนโยบายและยุทธศาสตร์จากผู้บริหารระดับสูงมาสู่การปฏิบัติในผู้บริหารและพนักงานระดับล่าง และนำผลการดำเนินงานที่ได้จากการปฏิบัติงานมาสรุปและนำเสนอต่อผู้บริหารระดับสูงได้ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549)

จากสาเหตุดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ผลจากการศึกษาครั้งนี้จะทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองตามแนวทางที่นำเสนอต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อนำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอพื้นเมือง 5 กลุ่ม จำนวน 175 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ได้ขนาดตัวอย่าง จำนวน 122 ตัวอย่าง

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้นำวิสาหกิจชุมชน จำนวน 5 คน สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอพื้นเมือง จำนวน 5 คน บุคลากรภาครัฐ จำนวน 3 คน นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 3 คน นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม ประกอบด้วย 1. ปัจจัยส่วนบุคคล 2. การบริหาร 3. หลักปาปณิกรรม และ 4. การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอพื้นเมือง 5 กลุ่ม จำนวน 122 ตัวอย่าง

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน และสนทนากลุ่มเฉพาะ 9 รูปหรือคน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา และเชิงอนุมาน ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและทำการสังเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชนและลูกค้า ($\bar{X}=3.72$) ด้านการจัดการสินค้าหรือบริการ ($\bar{X}=3.71$) อยู่ในระดับปานกลาง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้นำและการบริหารวิสาหกิจชุมชน ($\bar{X}=3.49$) ด้านการจัดการความรู้และข้อมูล ($\bar{X}=3.47$) ด้านการวางแผนดำเนินงาน ($\bar{X}=3.40$) และด้านการบริหารการตลาด ($\bar{X}=3.40$) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่

สมมติฐานที่ 1 การบริหารอย่างน้อย 1 ด้าน ที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 1 การบริหารที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือ

ตัวแปรการบริหาร	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	1.036	.270		3.836**	.000
เงิน (Money) (X1.2)	.678	.075	.636	9.039**	.000
คน (Man) (X1.1)	.484	.100	.454	4.824**	.000
วัสดุสิ่งของ (Materials) (X1.3)	.287	.102	.266	2.820**	.006

Multiple R = .665^b R² = .442 Adjusted R² = .433 Std. Error = .548

จากตารางที่ 1 พบว่าการบริหารส่งผลต่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ 3 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับตาม

สมการดังนี้คือ เงิน คน วัสดุสิ่งของ และพบว่ามี 1 ตัวแปรที่ไม่ส่งผลต่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ นั่นคือ การจัดการ ผลการวิเคราะห์มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R²) เท่ากับ .433 แสดงว่า การบริหารสามารถร่วมกันทำนายการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ร้อยละ 43.3 ซึ่งสามารถเขียนในรูปของสมการได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 1.036 + .678X_{1.2} + .484X_{1.1} + .287X_{1.3}$$

$$Z_Y = .636Z_{X_{1.2}} + .454Z_{X_{1.1}} + .266Z_{X_{1.3}}$$

สมมติฐานที่ 2 หลักป้าปณิกรรมอย่างน้อย 1 ด้าน ที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 2 หลักป้าปณิกรรมที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่

ตัวแปรหลักป้าปณิกรรม	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	.375	.183		2.042*	.043
วิธูโร จัดการดี (X2.2)	.385	.079	.406	4.881**	.000
นิสสยสัมปันโน มีมนุชยสัมพัน์ (X2.3)	.371	.066	.388	5.639**	.000
จักขุมา มีวิสัยทัศน์ (X2.1)	.150	.075	.155	2.014*	.046

Multiple R = .860^c R² = .740 Adjusted R² = .733 Std. Error = .376

จากตารางที่ 2 พบว่าหลักป้าปณิกรรมส่งผลต่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ทั้ง 3 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ คือ วิธูโร จัดการดี นิสสยสัมปันโน มีมนุชยสัมพัน์ จักขุมา มีวิสัยทัศน์ ผลการวิเคราะห์มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R²) เท่ากับ .733 แสดงว่า หลักป้าปณิกรรมสามารถร่วมกันทำนายการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ร้อยละ 73.3 ซึ่งสามารถเขียนในรูปของสมการได้ดังนี้

$$\hat{Y} = .375 + .385X_{2.2} + .371X_{2.3} + .150X_{2.1}$$

$$Z_Y = .406Z_{X_{2.2}} + .388Z_{X_{2.3}} + .155Z_{X_{2.1}}$$

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ มีดังนี้

การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย 1. ผู้นำและการบริหารวิสาหกิจชุมชน โดยมีกระบวนการผลิตที่รวดเร็ว ตอบสนองความต้องการของลูกค้า ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับ 2. การวางแผนดำเนินงาน โดยจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ ปฏิบัติตามอย่างเป็นระบบ ตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์จากผู้เชี่ยวชาญและจากลูกค้าอย่างต่อเนื่อง 3. การบริหารการตลาด โดยสามารถกำหนดราคาได้ มีตลาดเฉพาะกลุ่มที่เป็นผู้นำทางด้านการตลาด วิเคราะห์โอกาสทางการตลาด พัฒนาการตลาดดิจิทัล (Digital Marketing) 4. การจัดการความรู้และข้อมูล โดยจัดทำและรวบรวมข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบ แสวงหาองค์ความรู้และผสานกับภูมิปัญญาให้เกิดผลิตภัณฑ์

หรือนวัตกรรมใหม่ และเก็บรักษาไว้ในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ 5. การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชนและลูกค้า โดยให้ความสำคัญกับการให้บริการและดูแลลูกค้าอย่างดี สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ออกสู่ตลาดโดยไม่หยุดนิ่ง ส่งเสริมสมาชิกให้มีความซื่อสัตย์ รักในการบริการ (Service Mind) 6. การจัดการสินค้าหรือบริการ โดยผลิตสินค้าตามคำสั่งซื้อและไม่ผลิตเยอะจนเกินไป มีการรับประกันและคืนสินค้าได้หากเสียหาย จัดการคลังสินค้าอย่างมีประสิทธิภาพ และบริหารความเสี่ยง

โดยมีหลักปณิธานนำมาบูรณาการเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้ 1. จักขมา การมีวิสัยทัศน์ โดยกำหนดวิสัยทัศน์ให้สมาชิกได้ทราบ ประชุมศึกษาแนวโน้มและทิศทางของธุรกิจผ้าทอมืออยู่เสมอ พัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าของข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีเพื่อไปสู่ระดับสากล 2. วิจิโร การจัดการดี โดยร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษาเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือเป็นสินค้าที่ดีมีคุณภาพ ส่งเสริมการศึกษาดูงาน ค้นคว้าวิจัยผ้าทอเพื่อให้ทันต่อพฤติกรรมของผู้บริโภค และทำงานร่วมกันเป็นทีมอย่างมีความสุข 3. นิสสยสัมปันโน การมีมนุษยสัมพันธ์ โดยยึดหลักของความเสมอภาค มีการสื่อสารและประสานงานกันอย่างดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน สมาชิกมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม รวมทั้งการเสริมสร้างจริยธรรมและคุณธรรมให้แก่สมาชิกมีการบริหาร เป็นพื้นฐานในการส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ทั้ง คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) การจัดการ (Management)

อภิปรายผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 6 ด้านประกอบด้วย 1. การบริหารวิสาหกิจชุมชน โดยมีกระบวนการผลิตที่รวดเร็ว ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ 2. การวางแผนดำเนินงาน โดยจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ ปฏิบัติตามอย่างเป็นระบบ 3. การบริหารการตลาด โดยสามารถกำหนดราคาได้ มีตลาดเฉพาะกลุ่มที่เป็นผู้นำทางด้านการตลาด 4. การจัดการความรู้และข้อมูล โดยจัดทำและรวบรวมข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบ แสวงหาองค์ความรู้และผลานกับภูมิปัญญาให้เกิดผลิตภัณฑ์หรือนวัตกรรมใหม่ 5. การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชนและลูกค้า โดยให้ความสำคัญกับการให้บริการและดูแลลูกค้าอย่างดี สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ออกสู่ตลาดโดยไม่หยุดนิ่ง 6. การจัดการสินค้าหรือบริการ โดยผลิตสินค้าตามคำสั่งซื้อและไม่ผลิตเยอะจนเกินไป มีการรับประกันและคืนสินค้าได้หากเสียหาย สอดคล้องกับงานวิจัยของสมจิต ขอนวงศ์ และคณะ (2560) ที่พบว่า การรวมกลุ่มของวิสาหกิจเกิดจากการดำเนินงานของสมาชิกของครอบครัวเป็นอันดับแรก และมีการขยายกลุ่มกันในชุมชนซึ่งกลุ่มผ้าทอก็จะเป็นการรวมตัวกันของผู้ที่มีฝีมือในการทอผ้า และรวมตัวกันเพื่อให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ซึ่งเป็นกระบวนการนำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดให้กับคนในครอบครัว นำไปสู่การถ่ายทอดให้แก่คนในชุมชน และเป็นการตัดสินใจในการร่วมวางแผน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจและร่วมกันแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกันในชุมชน และเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาดของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านการบริหาร พบว่า การบริหารส่งผลต่อการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ 3 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้คือ เงิน (Money) คน (Man) วัสดุสิ่งของ (Materials) และพบว่ามี 1 ตัวแปรที่ไม่ส่งผลต่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ นั่นคือการจัดการ (Management) ผลการวิเคราะห์มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R^2) เท่ากับ .433 แสดงว่า การบริหารสามารถร่วมกันทำนายการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ร้อยละ 43.3 และสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐพล บัวเปลี่ยนสี และคณะ (2560) ที่พบว่า ตัวชี้วัดความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน พบว่า ศักยภาพและสามารถนำมาใช้เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรามากที่สุด ได้แก่ ด้านผู้นำ รองลงมาได้แก่ ด้านการผลิต ด้านแรงงาน ด้านการตลาด ด้านการเงินหรือเงินทุน และด้านการบริหารจัดการ ตามลำดับ การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนมีจุดแข็งในด้านความสามารถด้านการผลิต มีจุดอ่อนในด้านอุปกรณ์ขาดความทันสมัย มีโอกาสในด้านมีฐานจำนวนลูกค้ามากในจังหวัด และมีอุปสรรคในด้านการขาดบุคคลหรือสถานที่ ในการอำนวยความสะดวกทางการตลาด

2. ด้านหลักปาปณิกรรม พบว่า หลักปาปณิกรรมส่งผลต่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 3 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ คือ วิธูโร จัดการดี นิสสยสัมปันโน มีมนุษยสัมพันธ์ จักขุมา มีวิสัยทัศน์ ผลการวิเคราะห์มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R^2) เท่ากับ .733 แสดงว่า หลักปาปณิกรรมสามารถร่วมกันทำนายการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ร้อยละ 73.3 สอดคล้องกับงานวิจัยของศรีพนา ศรีเชื้อ (2560) ที่พบว่า การเสริมสร้างคุณลักษณะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของนายทหารหญิงชั้นสัญญาบัตร กองทัพอากาศ ตามแนวพุทธธรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ คือ 1. ด้านจักขุมา ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์มองการณ์ไกล มีความสามารถในการวางแผน คิดต่าง พัฒนา มีสติปัญญา ไหวพริบปฏิภาณดี ริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ นโยบายใหม่ 2. ด้านวิธูโร ได้แก่ ต้องเป็นผู้มีสมรรถภาพในการทำงาน มีความเชี่ยวชาญในการบริหารคำนึงถึงความสามารถและปัจเจกบุคคล มุ่งเกณฑ์ มุ่งงาน มีความยึดหยุ่นสูง 3. ด้านนิสสยสัมปันโน ได้แก่ มีมนุษยสัมพันธ์ มีบุคลิกภาพดี มีทักษะในการติดต่อประสานงานดี การวางตัวเสมอต้น

เสมอปลาย มีความสามารถครองใจคน ให้คำแนะนำช่วยเหลือประสานให้องค์การเกิดความสามัคคี มีความเชื่อมั่นในตัวเอง เมตตา กรุณา ยุติธรรม ซื่อสัตย์สุจริต

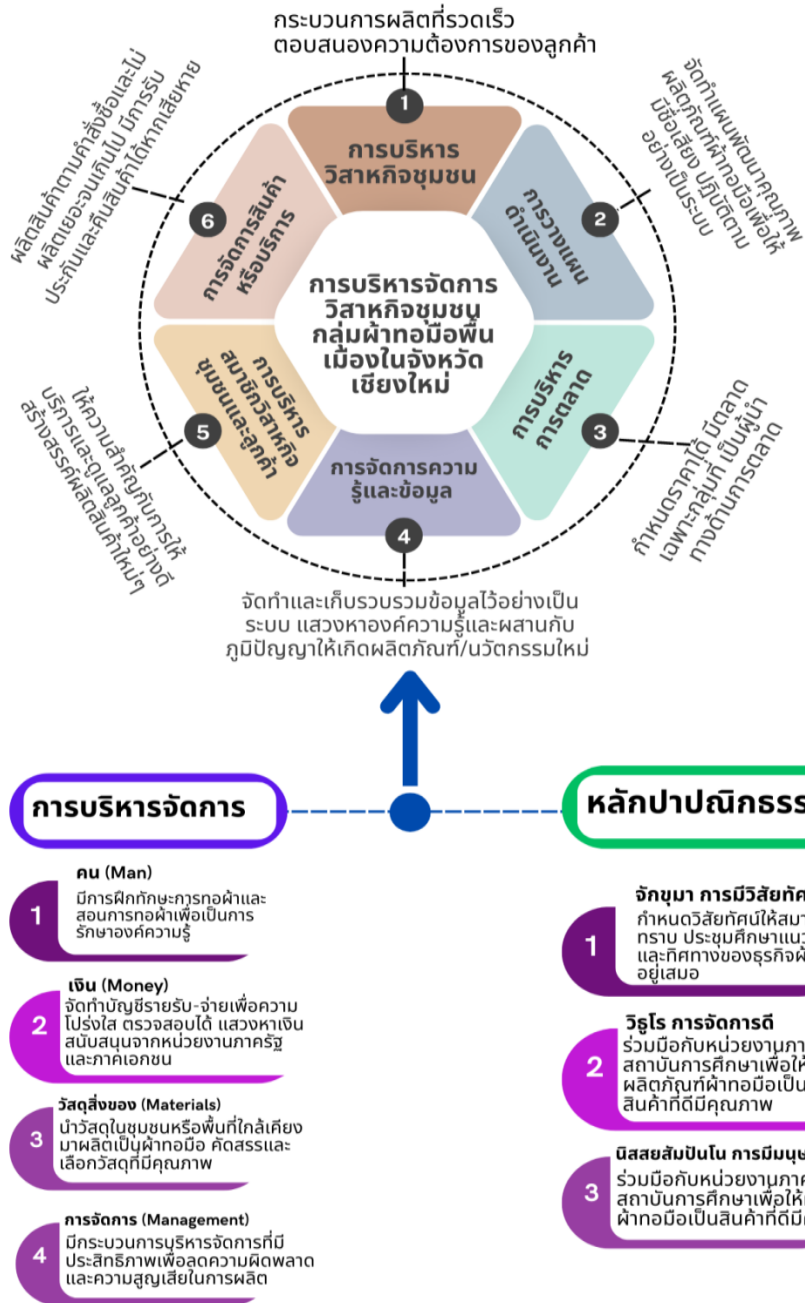
จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย 1. การบริหารวิสาหกิจชุมชน 2. การวางแผนดำเนินงาน 3. การบริหารการตลาด 4. การจัดการความรู้และข้อมูล 5. การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชนและลูกค้า 6. การจัดการสินค้าหรือบริการ โดยมีหลักป้าปณิธรรมนำมาบูรณาการเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้ 1. จักขุมา การมีวิสัยทัศน์ โดยกำหนดวิสัยทัศน์ให้สมาชิกได้ทราบ ประชุมศึกษาแนวโน้มและทิศทางของธุรกิจผ้าทอมืออยู่เสมอ พัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าของข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีเพื่อไปสู่ระดับสากล 2. วิรุโร การจัดการดี โดยร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษาเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือเป็นสินค้าที่ดีมีคุณภาพ ส่งเสริมการศึกษาดูงาน ค้นคว้าวิจัยผ้าทอเพื่อให้ทันต่อพฤติกรรมของผู้บริโภค และทำงานร่วมกันเป็นทีมอย่างมีความสุข 3. นิสสยสัมปันโน การมีมนุษยสัมพันธ์ โดยยึดหลักของความเสมอภาค มีการสื่อสารและประสานงานกันอย่างดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน สมาชิกมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม รวมทั้งการเสริมสร้างจริยธรรมและคุณธรรมให้แก่สมาชิก มีการบริหารเป็นพื้นฐานในการส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ทั้ง คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) การจัดการ (Management) สอดคล้องกับงานวิจัยของสมบัติ นามบุรี (2562) ที่พบว่า ตัวแปรการปฏิบัติตามหลักป้าปณิธรรม ประกอบด้วย จักขุมา (วิสัยทัศน์) วิรุโร (จัดการดี) และ นิสสยสัมปันโน (มีมนุษยสัมพันธ์) ยังมีขนาดอิทธิพลทางตรงส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 เท่ากับ 0.66 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของภุรีพัฒน์ ฅนอมศรีอุทัย (2565) ที่พบว่า รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องสำอางในประเทศไทย มีการพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องสำอาง ประกอบด้วย การนำวัสดุอุปกรณ์สินค้ามาใช้ในธุรกิจ การดำเนินงานของฝ่ายต่าง ๆ การจัดส่งสินค้าออก การตลาดและการขาย ผลิตภัณฑ์และการให้บริการ โดยมีกิจกรรมสนับสนุน ประกอบด้วย โครงสร้างธุรกิจ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาเทคโนโลยี การจัดซื้อสินค้าและปัจจัยการผลิต โดยมีการบูรณาการหลักพุทธป้าปณิธรรมเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องสำอาง ดังนี้ 1. จักขุมา (มีวิสัยทัศน์) 2. วิรุโร (จัดการดี) 3. นิสสยสัมปันโน (มีมนุษยสัมพันธ์)

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพดังกล่าวสามารถอธิบายองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ได้ดังนี้

การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 6 ด้านประกอบด้วย 1. การบริหารวิสาหกิจชุมชน โดยมีกระบวนการผลิตที่รวดเร็ว ตอบสนองความต้องการของลูกค้า สามารถผลิตสินค้าหรือบริการที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับ พัฒนาวิสาหกิจชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืนและสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อไปสู่ Smart Product 2. การวางแผนดำเนินงาน โดยจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ เพื่อให้มีชื่อเสียง ปฏิบัติตามอย่างเป็นระบบ ตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์จากผู้เชี่ยวชาญและจากลูกค้าอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล 3. การบริหารการตลาด โดยสามารถกำหนดราคาได้ มีตลาดเฉพาะกลุ่มที่เป็นผู้นำทางด้านการตลาด วิเคราะห์โอกาสทางการตลาด พัฒนาการตลาดดิจิทัล (Digital Marketing) พัฒนาช่องทางการขายและส่งเสริมการตลาดให้มีคุณภาพ 4. การจัดการความรู้และข้อมูล โดยจัดทำและเก็บรวบรวมข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบ แสวงหาองค์ความรู้และผสมผสานกับภูมิปัญญาให้เกิดผลิตภัณฑ์หรือนวัตกรรมใหม่ ต่อยอดองค์ความรู้ด้านงานฝีมือ ทักษะในการทอผ้าและเก็บรักษาไว้ในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ 5. การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชนและลูกค้า โดยให้ความสำคัญกับการให้บริการ และดูแลลูกค้าอย่างดี สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ออกสู่ตลาดโดยไม่หยุดนิ่ง ส่งเสริมสมาชิกให้มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อลูกค้า รักในการบริการ (Service Mind) 6. การจัดการสินค้าหรือบริการ โดยผลิตสินค้าตามคำสั่งซื้อและไม่ผลิตเยอะจนเกินไป มีการรับประกันและคืนสินค้าได้หากเสียหาย จัดการคลังสินค้าอย่างมีประสิทธิภาพและนำสินค้าที่คงค้างออกมาจำหน่ายในราคาถูกเพื่อลดความเสี่ยง

โดยมีหลักปณิธานนำมาบูรณาการเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้ 1. จักขุมา การมีวิสัยทัศน์ โดยกำหนดวิสัยทัศน์ให้สมาชิกได้ทราบ ประชุมศึกษาแนวโน้มและทิศทางของธุรกิจผ้าทอมืออยู่เสมอ พัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าของข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีเพื่อไปสู่ระดับสากล 2. วิรูโร การจัดการดี โดยร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษาเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือเป็นสินค้าที่ดีมีคุณภาพ ส่งเสริมการศึกษาดูงาน ค้นคว้าวิจัยผ้าทอเพื่อให้ทันต่อพฤติกรรมของผู้บริโภค และทำงานร่วมกันเป็นทีมอย่างมีความสุข 3. นิสสยสัมปันโน การมีมนุษยสัมพันธ์ โดยยึดหลักของความเสมอภาค มีการสื่อสารและประสานงานกันอย่างดีมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน สมาชิกมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม รวมทั้งการเสริมสร้างจริยธรรมและคุณธรรมให้แก่สมาชิก

มีการบริหาร เป็นพื้นฐานในการส่งเสริมการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าทอมือพื้นเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้ 1. คน (Man) โดยมีการฝึกทักษะการทอผ้าและสอนการทอผ้าเพื่อเป็นการรักษาองค์ความรู้ไว้ ปฏิบัติเกี่ยวกับผลตอบแทนแก่สมาชิกอย่างเป็นธรรม พัฒนาสมาชิกจากภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานภูมิปัญญาสากล สร้างกลุ่มเครือข่ายเพื่อเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงาน 2. เงิน (Money) โดยจัดทำบัญชีรายรับ-จ่ายเพื่อความโปร่งใส ตรวจสอบได้

แสวงหาเงินสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน มีเงินสำรองและช่วยเหลือสมาชิก ในยามจำเป็น บริหารปริมาณการสั่งซื้อติดตามยอดขาย สถานะสินค้าคงคลังและประเภทสินค้า ในสต็อก 3. วัสดุสิ่งของ (Materials) โดยนำวัสดุในชุมชนหรือพื้นที่ใกล้เคียงมาผลิตเป็นผ้าทอมือ คัดสรรและเลือกวัสดุที่มีคุณภาพ ผลิตผ้าทอมือที่เป็นเอกลักษณ์ด้วยเส้นด้ายสีย้อมผ้าที่มาจาก ธรรมชาติ ลวดลายที่เป็นดั้งเดิมเพิ่มเติมโดยการประยุกต์ลายต่าง ๆ ผสมผสานให้มีความทันสมัย น่าสนใจ 4. การจัดการ (Management) โดยมีกระบวนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเพื่อ ลดความผิดพลาดและความสูญเสียในการผลิต สร้างความพึงพอใจให้แก่สมาชิก พัฒนาวิสาหกิจ ภายใต้วินัยธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมทั้งสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของคนในชุมชนและ สังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จังหวัดเชียงใหม่ควรมีนโยบายเกี่ยวกับการรณรงค์ให้ข้าราชการ นักเรียน นักศึกษา ได้สวมผ้าไทยและผ้าถิ่น เพื่อรักษาเอกลักษณ์ ส่งเสริมค่านิยมความเป็นไทย และเป็นการสร้าง มูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของกลุ่มผู้ผลิตและผู้จำหน่ายผ้าไทย ให้สืบสานมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่ล้ำค่าของชาติให้ดำรงอยู่ต่อไป
2. จังหวัดเชียงใหม่ควรมีนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือโดยการมีส่วนร่วม ของผู้ผลิต นักออกแบบ ผู้จัดจำหน่าย ผู้บริโภค และสถาบันการศึกษาเพื่อมาร่วมกันรังสรรค์ ผ้าทอมือให้มีความเป็นเอกลักษณ์และเติบโตได้ในตลาดโลก

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. วิสาหกิจชุมชนผ้าทอมือในจังหวัดเชียงใหม่ควรมีการนำวัสดุในชุมชนหรือพื้นที่ ใกล้เคียงมาผลิตเป็นผ้าทอมือเพื่อลดต้นทุนการผลิต
2. วิสาหกิจชุมชนผ้าทอมือในจังหวัดเชียงใหม่ควรคัดสรรและเลือกวัสดุที่มีคุณภาพมา ผลิตเป็นผ้าทอมือเพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ผู้บริโภคหรือลูกค้าให้สามารถกลับมาซื้อซ้ำได้อีก
3. วิสาหกิจชุมชนผ้าทอมือในจังหวัดเชียงใหม่ควรเลือกใช้วัสดุและเทคโนโลยีพื้นบ้าน ในการผลิตผ้าทอมือเพื่อเป็นการลดต้นทุน รวมทั้งแรงงานในพื้นที่ด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยด้านพื้นฐานโดยการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรค และโอกาสใน การพัฒนาผ้าทอมือของประเทศไทย เพื่อให้สามารถแข่งขันในยุคตลาดไร้พรมแดนได้
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบกระบวนการผลิตผ้าทอมือในท้องถิ่นอื่นเพื่อ ค้นหาลักษณะของชุมชน สามารถนำไปสู่การจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาและเป็นสินค้าสิ่ง บ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือ GI เพื่อเป็นการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผ้าฝ้ายเชิงดอย จังหวัดเชียงใหม่. (2567). กลุ่มผ้าฝ้ายเชิงดอยจังหวัดเชียงใหม่ ร่วมใจอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น กระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนหลังวิกฤติโควิด-19. สืบค้น 30 มกราคม 2567, จาก <https://www.eef.or.th/communities/2563-beginning-43/>
- จังหวัดเชียงใหม่. (2565). แผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. 2566-2570) ฉบับทบทวน ปี พ.ศ. 2567. สืบค้น 30 มกราคม 2567, จาก <https://shorturl.asia/73ksp>
- ณัฐพล บัวเปลี่ยนสี และคณะ. (2560). การพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, 1(1), 43-50.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). พุทธวิธีการบริหาร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2554). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่บริษัท สหธรรมมิก จำกัด.
- ภริพัฒน์ ถนอมศรีอุทัย. (2565). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องสำอางในประเทศไทย (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศรีพนา ศรีเชื้อ. (2560). การเสริมสร้างคุณลักษณะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของนายทหารหญิงชั้นสัญญาบัตร กองทัพอากาศ ตามแนวพุทธธรรม (ดุชนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมจิต ขอนวงศ์ และคณะ. (2560). วิสาหกิจผ้าทอเมืองแพร่ : องค์ความรู้ และการจัดการเชิงเครือข่าย เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมบัติ นามบุรี. (2562). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบพุทธบูรณาการของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Yamane, T. (1973). *Statistic: An Introductory Analysis* (3rd ed). New York: Harper and Row.

